

доц. Дьоміна Г.А.

НПУ ім. М.П. Драгоманова,

Ін-т соціальної роботи та управління

Особливості саморегуляції майбутніх соціальних працівників

Вольова саморегуляція має важливе значення в діяльності, поведінці людини загалом, в її особистісному та професійному зростанні. Життєві обставини та завдання, які систематично доводиться розв'язувати фахівцю соціальної сфери, дуже різнобічні. Тому, вольова саморегуляція – є провідною характеристикою діяльності й активності соціального працівника.

До перших експериментальних досліджень саморегуляції у вітчизняній психології відносяться праці, що виконувалися в межах школи Л.С. Виготського у 20-х роках. Це стало початком вивчення регуляції різних психічних процесів. Проблема регуляції й саморегуляції поведінки особистості постійно актуалізується зарубіжними та вітчизняними вченими різних галузей психології. Дана проблема відображена у вихідних положеннях загальної психології, де аспект регуляції поведінки розглядається як структурний компонент особистості та її діяльності (Л.С. Виготський, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн). У віковій та педагогічній психології – акцент на питаннях моральної регуляції поведінки (П.М. Якобсон), емоційної (Я. Рейковський, О.Я. Чебикін), особистісної (М.Й. Боришевський, Л.В. Долинська), вольової (І.Д. Бех, М.В. Савчин, В.І. Селіванов) тощо [2].

Отже, аналіз літературних джерел та експериментальних досліджень у вітчизняній психології показує, що в психології немає єдиної думки щодо розуміння змісту вольової саморегуляції. У різних джерелах виділяють різні визначення вольової саморегуляції. Неоднакові підходи пов'язані з теоретичними позиціями авторів, з об'єктом та предметом наукового вивчення цієї проблеми.

Однак, дослідження показали певну закономірність: розвиток вольової саморегуляції у хлопців та дівчат відбувається в різні вікові періоди, проте, різниця не в загальному рівні їхнього розвитку, а в ступені вияву тих чи інших вольових якостей у різних видах діяльності. Так, хлопці виявляють високу вольову активність у фізичній роботі, дівчата характеризуються наполегливістю та організованістю в розумовій праці. Ми згодні з висновками вчених, що в юнацькому віці посилюється роль свідомої вольової регуляції, виникає потреба усвідомити й оцінити її.

Відповідно до нашої мети, ми визначили загальний рівень розвитку вольової саморегуляції, наполегливості, самовладання майбутніх соціальних працівників. В якості головного метода дослідження рівня вольової саморегуляції ми обрали тест-опитувальник А.В.Зверкова та Е.В. Ейдмана [3,

136]. В дослідженні приймали участь студенти I-II курсів Інституту соціальної роботи та управління НПУ імені М.П. Драгоманова.

Результати дослідження показали, що загальний рівень вольової саморегуляції у більшості хлопців (44,5%) – низький; у більшості дівчат (53%) спостерігається середній рівень вольової саморегуляції. Отже, між хлопцями та дівчатами помітна протилежна тенденція.

Отримані дані свідчать про те, що лише 28% всіх досліджуваних студентів мають високий рівень вольової саморегуляції. Їх можна назвати емоційно зрілими, активними, незалежними, самостійними особами. Їх вирізняє спокій, впевненість у собі, стійкість намірів, реалістичність поглядів, розвинене почуття особистого обов'язку. Вони планомірно втілюють власні наміри, вміють розподіляти зусилля і здатні контролювати свою поведінку та вчинки.

Низький рівень вольової саморегуляції, в середньому вигляді, спостерігається у 24% всіх досліджуваних. Для таких студентів характерними є вразливість, невпевненість у собі. Також дівчатам властива імпульсивність і нестійкість намірів. Це може бути пов'язане як з незрілістю, так і з вираженою витонченістю натури, не підкріпленою здатністю до рефлексії та самоконтролю.

У більшості досліджуваних студентів спостерігається середній рівень вольової саморегуляції – 48%. Ми це поясню тим, що майже половина абітурієнтів, вступивши до ВНЗ, цілеспрямовано обирають свою майбутню професію – соціального працівника.

За допомогою теста-опитувальника ми виявили ще й рівень двох вольових якостей особистості: наполегливості та самовладання. Як засвідчують результати дослідження, 45% всіх досліджуваних студентів мають високий рівень за даними шкалами. Отже, більшість студентів намагаються вийти з конфлікту шляхом дії: у них відбувається не стільки рефлексія особистісних переживань, скільки прагнення довести заплановане до завершення або подолати ситуацію, почавши діяти. Така молодь намагається довільно контролювати емоційні реакції та стани, її можна назвати емоційно стійкою.

Більшість всіх досліджуваних дівчат (близько 45%) та найменша кількість хлопців (22%) має середній рівень за обома шкалами. Для таких студентів характерними є нестійкі прагнення до здійснення розпочатої справи та середній рівень довільного контролю емоційних реакцій і станів.

Спираючись на отримані результати, можна припустити, що дівчата I-II курсу навчання у Київському ВНЗ є більш зрілими у вольовому відношенні особистості (хоч це не може бути однозначним критерієм “якості” їхнього вольового розвитку), а хлопці демонструють меншу розвиненість вольового самоконтролю. Отже, в умовах Києва та навчання у ВНЗ, вольова сфера дівчат формується раніше, ніж у хлопців.

А.О. Ярошенко, О.П. Патинок, Т.І. Коленіченко Т.О. Голубенко, Л.А. Литва, О.В. Ковальчук, підкреслюють, що професійна підготовка вимагає від організаторів навчально-виховного процесу неабияких зусиль щодо формування не тільки професійних знань, умінь та навичок, але й формування творчої, активної, ініціативної, відповідальної і самостійної особистості майбутнього спеціаліста, тобто виховання та розвитку відповідних якостей, властивостей особистості фахівця соціальної сфери. [1, 199].

Література

1. Актуальні проблеми підготовки фахівців соціальної сфери: тези доп. Міжнародної науково-практичної конференції. – Хмельницький, 2011. – 327 с.

2. Дьоміна Г.А. Розвиток особистісної зрілості старшокласників щодо подружнього життя. Дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 2008. – 310 с.

3. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум із загальної психології / Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. – К., 2000. – 204 с.